

LOUISE LABÉ

SONETS

EDICIÓ BILINGÜE

PRESENTACIÓ I TRADUCCIÓ EN VERS
DE BEGOÑA CAPLLONCH

BARCELONA 2011

QUADERNS CREMA

Publicat per
QUADERNS CREMA
Muntaner, 462 - 08006 Barcelona
Tel. 934 144 906 - Fax 934 147 107
correu@quadernscrema.com
www.quadernscrema.com

© de la traducció, 2011 by Begoña Capllonch Bujosa
© d'aquesta edició, 2011 by Quaderns Crema, S.A.U.

Drets exclusius d'aquesta traducció:
Quaderns Crema, S.A.U.

A la coberta, Louise Labé

ISBN: 978-84-7727-506-0
DIPÒSIT LEGAL: B. 22 074-2011

AIGUADEVIDRE *Gràfica*
QUADERNS CREMA *Composició*
ROMANYÀ-VALLS *Impressió i rel·ligat*

PRIMERA EDICIÓ *juny de 2011*

Sota les sancions establertes per les lleis,
queden rigorosament prohibides, sense l'autorització
per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o
parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic
o electrònic, actual o futur—inclouent-hi les fotocòpies i la difusió
a través d'Internet—, i la distribució d'exemplars d'aquesta
edició mitjançant lloguer o préstec públics.

PRESENTACIÓ

«PROPREMENT NAYS POUR LES AMOURS»

El text dels vint-i-quatre sonets de Louise Labé que presentem en aquestes pàgines, juntament amb la seva traducció catalana, reproduceix el de l'edició prínceps de les *Œuvres* de l'autora, edició publicada a Lió el 1555 per Jean de Tournes, i accessible avui gràcies al facsímil de l'exemplar de la Bibliothèque Mazarine que Mireille Huchon inclou al seu estudi *Louise Labé, une créature de papier* (Ginebra, Droz, 2006, pp. 390-401). En aquest text, i a part de modernitzar la grafia «s»—que presentava el traç «f» a inici i a interior de mot—, únicament hem fet les pertinents distincions entre «v» i «u», i «j» i «i»—que s'arranjaven no pas com a vocals o consonants, sinó en funció de la posició que ocupaven al mot—, i generalitzat la forma de la conjunció «et», que a interior de vers adoptava la grafia «&»; però no hem fet cap correcció, ni tan sols al primer dels sonets que, escrit en italià, mostra falles evidents.¹ I això tant per la intel·ligibilitat del text que hem

¹ El deute envers la poesia italiana es fa palès, doncs, amb aquest primer poema, perquè a banda d'una clara referència a Catul al sonet XVIII—que repren el conegut motiu dels petons del poema V de l'autor llatí—, bona part de la imatgeria afigurada per la poetessa segueix l'expressió del codi amorós tipificat per Petrarca i per la poesia de tradició neoplatònica; i val a dir que el mateix impressor de Labé ja s'havia encarregat de publicar, l'any 1551, la traducció francesa dels *Dialoghi d'Amore* de Leone Hebreo per part de Pontus de Tyard,

pres com a base com pel fet que, com assenyala Enzo Giudici a la seva edició crítica de l'obra completa de la poetessa, caldria ban-
dejar, d'un escrit d'aquesta època, «*toute idée d'uniformité aussi
bien morphologique que graphique. [...] Ce serait fausser le tex-
te et n'aboutir à aucun résultat que de vouloir tout réduire à une
unité qui n'a jamais existé et qu'il serait absolument arbitraire de
fixer*».¹ A l'aparat crític establert per Giudici es pot corroborar
que, efectivament, les variants que es donen entre els testimo-
nis col·locacionats són d'ordre ortogràfic, i com que aquest aspec-
te no incideix en la traducció, hem decidit de reproduir amb fi-
delitat el text que mostra l'exemplar de la Mazarine, sota un cri-
teri, però, més il·lustratiu que no pas filològic. L'única llicència
que ens hem pres ha estat la de restituir l'accent circumflex de
la interjecció «ô» en minúscula quan aquest hi mancava, ja que
en alguns casos podria confondre's amb la conjunció disjuntiva.

Quant a la figura de Louise Labé, hem de dir que la investigado-
ra Mireille Huchon, justament a l'estudi que més amunt citàvem,

---

un altre dels membres de l'escola de Lió a la qual pertanyé la poetessa. D'altra
banda, destaquem que Labé també reformula, al sonet VIII, el tòpic dels con-
traris, un altre dels més comuns de la poesia amorosa en tant que expressió de
l'estat de desconcert emocional de l'enamorat. Molt probablement, el motiu es
remuntaria al «Odi et amo» del poema LXXXV catul·lià; s'expressava sovint a
la poesia provençal, i de nou el vivificà Petrarca al celebèrrim sonet LXXXIV;
i tot reprenent el to del *devinabl* trobadoresc, el perfilava el valencià Jordi de
Sant Jordi a l'anomenada *Cançó d'opòsits*.

¹ A Louise Labé, *Œuvres complètes, édition critique et commentée par Enzo
Giudici*, Ginebra, Droz, 1981, p. 15.

argumenta que es tracta d'una impostura, d'una creació editorial tramada per Maurice Scève i altres poetes lionesos com Claude de Taillemont; és a dir: hauria existit una dona real anomenada Louise Labé (documents forenses ho certifiquen), però no hauria escrit ni una sola ratlla, perquè tota l'obra a ella atribuïda seria, en veritat, el producte de la imaginació d'un grup d'homes poetes. El motiu d'aquesta presumpta *supercherie éditoriale* es trobaria en el fet que, de primer, els mencionats poetes haurien volgut elaborar una entitat fictícia per tal de rivalitzar amb la Laura de Petrarca, i el *laudare Laura* hauria esdevingut llavors un *louer Louise*, però el joc hauria acabat essent el de configurar tota una falsa individualitat literària. Pel que fa a la mateixa naturalesa dels versos, però, aquest fet no té pertinència; no és diriment que el subjecte empíric sigui la dona real anomenada Louise Labé, o bé la imaginària orquestrada per Maurice Scève. A efectes poètics, l'interès recau en el subjecte líric i no pas en el biogràfic; i en aquest cas, el subjecte líric és, amb independència del sexe de l'empíric, el d'una veu que pensa i sent com una dona.

Quant a la traducció, i a fi i efecte de respectar el *to* dels versos originals, hem optat per un criteri de màxima fidelitat lingüística tot beneficiant-nos de la consanguinitat entre les llengües francesa i catalana, motiu pel qual el lector hi trobarà, a banda d'alguns gal·licismes deliberats (com ara el verb *asservir*, 'reduir a vassallatge'), algunes veus arcaïques que, en bona part, coincidiran amb les formes de l'original francès, tot i que sempre hauran estat testimoniades pel *Diccionari català-valencià-balear* d'A. M. Alco-

ver i F. de B. Moll.¹ La dicció de Labé mostra, de fet, una modulació lèxica i sintàctica més arcaïtzant que la d'alguns dels seus contemporanis com Joachim du Bellay o Pierre de Ronsard, així que el nostre criteri ha estat, en suma, el de projectar un context foneticosemàntic similar.

Pel que fa a l'estructura dels sonets, en Labé són freqüents les dues modalitats, típicament franceses, de rima en els tercets en forma de díptic monorim i quartet: ccd eed i ccd ede; patrons que foren adoptats, respectivament, per Clément Marot—l'introduïdor del sonet a França—i Peletier du Mans (ambdós traductors de Petrarca, juntament amb Vasquin Philieul). Hem respectat sempre aquestes formes (també la del sonet VIII, amb els tercets de sols dues rimes), excepte en dos casos: a fi de mantenir el camp lèxic del servatge amorós, hem conclòs el sonet XXIII amb una heterodoxa sèrie de tres díptics (cc dd ee); i al sonet III hem adoptat una excepcional formulació de doble graonada (cde cde) empesos per una particularitat semàntica que afectava l'ordre de les rimes, atès que volíem representar aquí, mitjançant veus monosil·làbiques, el traç de les successives fletxes llançades per l'arc d'Amor. Per acabar, i amb relació al metre, hem mantingut els decasíl·labs originals, també de molta tradició en la poesia catalana; però no ens ha estat possible de sistematitzar la cesura

¹ Així mateix, i per coercions del metre o per raons d'eufonia, hem emprat les formes contractes dels adjectius possessius, *mon*, *ton*, *son* (i també les plurals i les de gènere femení), en combinació amb les corresponents formes analítiques; i de la mateixa manera, també alternem els adverbis apocopats *sens* i *encar* amb les seves respectives formes plenes. Finalment, hem adoptat, com a llicència poètica generalitzada, la variant *esprit*.

masculina a la quarta síl·laba que rigorosament segueix el model, per la qual cosa els versos hauran de considerar-se, pel que fa al còmput sil·làbic, com a no cesurats. Per força, però, havíem de respectar els decasíl·labs, atès que, com féu saber Ronsard, són aquests els versos «*proprement nays pour les amours*»;¹ l'únic argument, en definitiva, d'aquesta veu poètica de Lió.

B. C.

Barcelona, 15 de novembre de 2010

¹ Pierre de Ronsard, «Abrégé de l'art poétique français» (1565), dins *Œuvres complètes*, vol. II, *texte établi et annoté par Gustave Cohen*, París, Gallimard, col·l. Bibliothèque de la Pléiade, 1950, p. 1005.

I

Non havria Ulysse o qualunqu'altro mai
Piu accorto fù, da quel divino aspetto
Pien di gratie, d'honor et di rispetto
Sperato qual i sento affanni e guai.

Pur, Amour, co i begliocchi tu fatt' hai
Tal piaga dentro al mio innocente petto,
Di cibo et di calor gia tuo ricetta,
Che rimedio non v'è si tu n'el dai.

O sorte dura, che mi fa esser quale
Punta d'un Scorpio, et domandar riparo
Contr'el velen' dall' istesso animale.

Chieggio li sol' ancida questa noia,
Non estingua el desir à me si caro,
Che mancar non potra ch'i non mi muoia.

I

Ni Ulisses ni cap altre mai no hauria,
per caut que fos, d'aquest semblant plaent,
ple de mercè, d'honor i acatament,
previst l'afany que sento i l'agonia.

Mes el teu bell esguard, Amor, obria
tal nafra dins el meu pit innocent,
ja el teu recer d'escalf i nodriment,
que el daves tu el remei o no en tindria.

Oh, sort, que em fas sentir l'agullonada
d'un escurçó, volent que el mal guareixi
amb el mateix verí de la fiblada.

Sols prego a ell d'aquest neguit metgia,
que el meu tan car desig mai no extingeixi,
que si em manqués només morir podria.

II

O beaux yeus bruns, ô regards destournez,
O chaus soupirs, ô larmes expandues,
O noires nuits vainement atendues,
O jours luisans vainement retournez:

O tristes pleins, ô desirs obstinez,
O tems perdu, ô peines despendues,
O mile morts en mile rets tendues,
O pires maus contre moy destinez.

O ris, ô front, cheveux, bras, mains et doits:
O lut pleintif, viole, archet et vois:
Tant de flambeaus pour ardre une femmelle!

De toy me plein, que tant de feus portant,
En tant d'endroits d'iceus mon cœur tatant,
N'en est sur toy volé quelque estincelle.

II

Oh, bells ulls bruns, esguards enretirats,
oh, clams ardents, oh, llàgrimes vessades,
oh, negres nits vanament esperades,
oh, jorns lluent vanament clarejats.

Oh, tristos planys, desitjos obstinats,
oh, temps perdut, oh, penes prodigades,
oh, mils de morts en mil xarxes tibades,
oh, pitjors mals contra mi destinats.

Oh, riure, oh, front, cabells, braç, mans i dits;
llaüt, viola i veu adolorits:
¡quants de brandons per encendre una dona!

Et compadeixo: tants de focs covant,
en tants indrets amb ells mon cor temptant,
i cap centella a tu no t'esperona.

III

O longs desirs, ô esperances vaines,
Tristes soupirs et larmes coutumieres
A engendrer de moy maintes rivieres,
Dont mes deus yeus sont sources et fontaines:

O cruautez, ô durtez inhumaines,
Piteus regards des celestes lumieres:
Du cœur transi ô passions premieres,
Estimez vous croitre encore mes peines?

Qu'encor Amour sur moy son arc essaie,
Que nouveaux feus me gette et nouveaux dars:
Qu'il se despise, et pis qu'il pourra face:

Car je suis tant navree en toutes pars,
Que plus en moy une nouvelle plaie,
Pour m'empirer ne pourroit trouver place.

III

Oh, llargs desitjos, esperances vanes,
sospirs pregons i llàgrimes tendents
a fer brollar de mi abundants torrents,
dels quals són mos dos ulls deus i fontanes.

Oh, crueltat, duresa inhumanes,
clements esguards dels èters esplendents;
¿jutgeu encara créixer mos turments,
del cor transit, oh, passions llunyanes?

Que assagi encara Amor amb mi son arc,
que focs novells em giti amb nova daga,
que el seu despit més pugui acarnissar-se;

car tan nafrada estic en tota part,
que encara fent la sageta nova llaga,
per agreujar mon mal no té on clavar-se.